

УКРАЇНА В СОТ: ПЕРСПЕКТИВИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

**КОШОВА А.М., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

Після вступу до СОТ Україна взяла на себе зобов'язання щодо приведення до відповідності законодавчої бази регулювання торгівлі у державному секторі економіки, зокрема аграрному. Розвиток агробізнесу значною мірою зумовлений специфічними умовами ринку, на якому він функціонує. Саме тому агробізнесова інтеграція сільського господарства створює умови для згладжування диспропорцій аграрного ринку.

After entering to WTO Ukraine assumed an obligation in relation to a coercion to accordance of legislative base of adjusting of trade in the public sector of economy, in particular agrarian. Development of agribusiness is largely predefined by the specific terms of market on that he functions. For this reason Agribusiness integration of agriculture creates terms for smoothing of disproportions agrarian.

Постановка проблеми. Україна, ставши в 1991 р. на шлях незалежності, за прикладом інших постсоціалістичних держав Східної Європи почала налагоджувати економічні зв'язки з країнами світу. Проте, не маючи відповідного досвіду, кваліфікованих кадрів та державних органів, які могли б проводити самостійну і виважену зовнішньоекономічну політику, Україні досить часто доводилось зазнавати невдач на фоні більш іменитих конкурентів - Росії, Польщі та ін. Стабільні взаємовигідні зв'язки з індустріальними країнами світу необхідні для того, щоб швидше подолати економічну кризу. Адже лише залучивши до перебудовчих процесів у національному господарстві зарубіжних інвесторів, придбавши нові технології випуску продукції та заручившись підтримкою міжнародних організацій, можна сподіватися на успіх. Тим більше, що приклади Угорщини, Польщі, країн Прибалтики свідчать про ефективність такого шляху. Найголовнішою причиною, що стримує нині входження України у світове господарство як повноправного партнера є дуже низька конкурентоспроможність її продукції на міжнародних

ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підписання угоди України з СОТ для аграрної економіки досліджувалися в наукових працях Мельничука Д.О., Галушко В.П., Остапко Т. О., Кобути І.В. Але питання визначення перспективних напрямків розвитку бізнесових структур аграрного сектору економіки в зв'язку із вступом до СОТ потребує додаткового вивчення.

Формулювання цілей статті. На основі наукових узагальнень які характеризують перспективи та наслідки для аграрного сектору економіки у зв'язку із вступом України до СОТ, було проведено загальний аналіз вимог Світової організації торгівлі до сільського господарства, та аграрного бізнесу, зокрема. Внесені окремі наукові бачення стосовно зростаючої конкуренції на аграрному ринку, а також в аналітичному ракурсі розглядаються можливі позитивні та негативні наслідки функціонування аграрного бізнесу в Україні в нових умовах.

Виклад основного матеріалу. 5 лютого 2008 року під час засідання Генеральної ради СОТ підписано Протокол про вступ України до СОТ, що вплине на подальший соціально-економічний розвиток країни. Україні в умовах СОТ важливо зосередитись на перспективах АПК і утвердженні себе як аграрної країни. Нинішня ситуація має підштовхнути світ до пошуку альтернативних шляхів поповнення ринків і розвитку економіки. В умовах економічної кризи агропромисловий комплекс АПК демонструє відносно сталу картину де виробляється 18% ВВП, створюється 16% валової доданої вартості, зайнято майже 25% загальної кількості працюючих в країні.

Світова організація торгівлі (СОТ), що є спадкоємицею діючої з 1947 р. Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), почала свою діяльність з 1 січня 1995 р. СОТ покликана регулювати торговельно-політичні відносини учасників Організації на основі пакета Угод Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів (1986-1994 р.). Дані документи є правовим базисом сучасної міжнародної торгівлі. Переговори про доступ до ринку товарів і послуг з країнами-членами Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до

СОТ. З початку переговорного процесу щодо вступу України до СОТ проведено 17 офіційних засідань цієї Робочої групи. Загалом переговорний процес вступу України до СОТ передбачав дві головні складові: завершення двосторонніх переговорів з доступу до ринків товарів та послуг з країнами-членами Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ (РГ) та гармонізацію законодавства України відповідно до вимог угод СОТ.

В частині законодавчого забезпечення процесу вступу України до СОТ Верховною Радою України протягом 2005 та 2006 років в цілому було прийнято 38 Законів України, у тому числі 22 – у 2006 році. У грудні 2006 року зазначені закони представлені на розгляд Робочої групи. Крім того, 31 травня 2007 року ВРУ прийняла пакет з 11 законів здебільшого технічного характеру. З їх прийняттям Україна виконала свої зобов'язання з інтеграції в зазначену міжнародну організацію. На сьогодні процес розробки та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення імплементації законодавства, прийнятого з метою вступу України до СОТ, майже завершений. [2]

16 січня 2008 року у Лондоні відбулися переговори української урядової делегації з Комісаром з питань зовнішньої торгівлі Європейської Комісії П. Мендельсоном щодо врегулювання питань експортних тарифів з ЄС. За підсумками переговорів сторони досягли компромісу з питання, яке тривалий час залишалося неврегульованим між Україною та ЄС і затримувало завершення процесу вступу нашої країни до СОТ, а саме – питання експортних тарифів. Україна погодилася обмежити кількість існуючих експортних мит на визначений перелік товарів, а також не підвищувати їх у майбутньому. Таким чином, було усунуто останню перешкоду на шляху вступу України до СОТ. Під час останнього засідання Робочої групи (25 січня 2008 р., м. Женева) було затверджено Звіт Робочої групи і передано його на розгляд Генеральної Ради СОТ. Таким чином Робоча група завершила свою роботу. Пакет документів було ратифіковано ВР України, про що українська сторона нотифікувала Секретаріат СОТ. Через 30 днів після офіційного повідомлення про ратифікацію Генеральна Рада СОТ оголошує про набуття Україною повноправного членства в організації.

Основні переваги приєднання України до СОТ, зокрема у зовнішньоекономічній діяльності є: 1). зменшення тарифних і нетарифних обмежень для українських товарів практично на всіх світових ринках; 2). можливості не лише кількісно збільшити обсяги експорту, а й змінити його структуру; 3). кількісне і якісне поліпшення української торгівлі, яке відбудеться одночасно щодо 135 країн-членів СОТ, на яких припадає понад 90% світової торгівлі; 4). застосування антидемпінгових та компенсаційних заходів з метою захисту внутрішнього ринку від субсидованого експорту та ефективного інструменту боротьби із заниженням цін на імпортовані товари; 5). підвищення імпортного мита та застосування кількісних обмежень з метою уникнення серйозної шкоди вітчизняним виробникам, яка може бути спричинена надмірним імпортом; 6). введення тимчасових обмежень імпорту у випадку проблем з платіжним балансом. країнам із незначним рівнем міжнародної конкурентноздатності до застосування ліберальних принципів торгівлі в рамках СОТ необхідно пройти певну адаптаційну фазу.

Виходячи з цього, державам з перехідною економікою, базуючись на принципі "порівняльної переваги", варто визначити своєрідний "баланс" між збереженням достатнього рівня юридичного протекціонізму відносно одних галузей та відповідною лібералізацією в регулюванні інших. Подібне концептуальне визначення доцільно покласти в основу науково обґрунтованої стратегії приєднання України до СОТ.

Українські споживачі мають виграти від розширення можливостей внаслідок більш ефективної конкуренції на ринку, асортименту та якості товарів і послуг, зниження їх ціни. Зниження цін стосуватиметься не лише готових імпортних товарів та послуг, а й вітчизняних, у виробництві яких використовуються імпортні компоненти. Водночас відбудуться відповідні зміни в обсягах і структурі споживання, яке наблизитиметься до стандартів розвинених країн. Підвищення платоспроможного попиту позитивно позначатиметься на зростанні виробництва, свідчитиме про покращання соціально-економічного становища населення.

Для виробників потенційні вигоди будуть пов'язані з отриманням полегшеного доступу до світових ринків товарів,

послуг, капіталів, міжнародно-визнаних прав для захисту національних економічних інтересів на цих ринках. Відбудеться зниження комерційних ризиків - внаслідок встановлення більш стабільного режиму торгівлі, а також зменшення транспортних витрат - внаслідок гарантування свободи транзиту товарів територією країн-членів СОТ. Усе це загалом сприятиме зниженню собівартості української продукції і, відповідно, підвищенню конкурентоспроможності українських компаній. Експортоорієнтовані галузі економіки можуть виграти від зменшення втрат від дискримінаційних заходів (які сьогодні становлять \$2—3 млрд. на рік), зокрема через отримання недискримінаційного ставлення в рамках антидемпінгових розслідувань. З'являться нові можливості для відстоювання національних інтересів через застосування багатосторонніх механізмів справедливого вирішення торговельних спорів, що діють у рамках СОТ.

Існуючий рівень захисту внутрішнього ринку за окремими видами продукції може бути суттєво змінений після вступу України до СОТ. Різні ринки сільськогосподарської продукції по різному відчують дане приєднання. В останній час найбільшу увагу до себе привертають зернові, насіння сояшнику та м'ясо. Серед зернових слід відзначити пшеницю, ячмінь та кукурудзу. Протягом 11 років з 1996 до 2006рр. діючий тариф знаходився постійно на високому рівні, коливаючись від 20% в 1996р. та 60% в 1997р.[3] При цьому ціни внутрішнього ринку, за останніми даними відповідають світовим, що свідчить про значний рівень інтегрованості ринку даного виду продукції в світовий ринок та про те, що за умови зниження тарифу на 16% суттєвих змін і негативних наслідків це не спричинить. [2]

Щодо продукції тваринництва, то за окремими видами цієї продукції існує загроза витіснення українських виробників з українського ринку, так як світові ціни значно нижчі за внутрішні, при цьому залежно від виду продукції різниця становить від 10 до 90%. [5]

Отже саме у тваринництві доцільно найбільш широко використовувати всі можливі заходи державної підтримки, сконцентрувати увагу держави на застосуванні заходів зеленої

скриньки, які могли б суттєво вплинути на показники галузі. Але результати не варто очікувати вже наступного дня. (2)

В Україні є такі керівники господарств які не дає руїнувати підприємства де вирощували тварин на промисловій основі, тому і пройшло об'єднання в корпорацію „Тваринпром”. В Україні ця корпорація рис. 1., є єдиною котра в змозі підно протистоять іноземним конкурентам і вводити національне тваринництво в глобальну економіку. За умови економічної кризи в Україні господарства корпорації не збували збіжжя за безцінь, а пропускали його через ферми. [4]

В Україні за даними Національної академії аграрних наук, реалізується лише 48 відсотків генетичного потенціалу тварин. Головною причиною такого стану є низький рівень годівлі комбікормами, по державі він складає лише 20%. Собівартість тваринницької продукції дуже висока і буде зростати так як зерно дорожчає. Виробники м'ясної продукції зауважують, що державі слід міняти стандарти оцінки тварин. Оцінювати треба не вагу, а вихід м'яса. Лише за такого підходу Український товаровиробник свинини зможе забезпечити не лише потреби внутрішнього ринку, а й конкурувати на зовнішньому. [4]

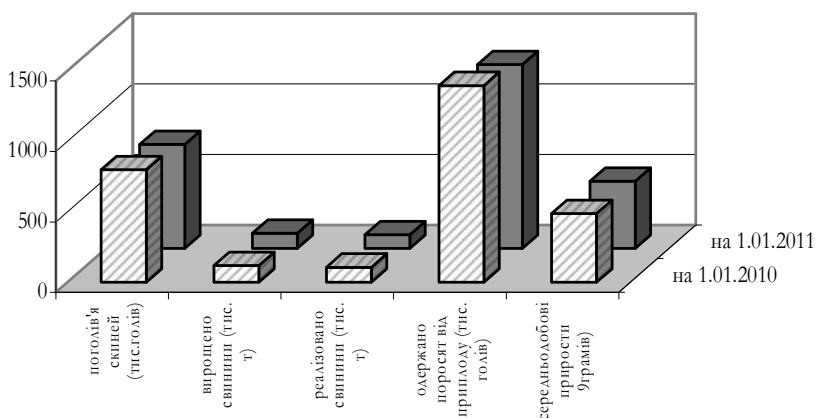
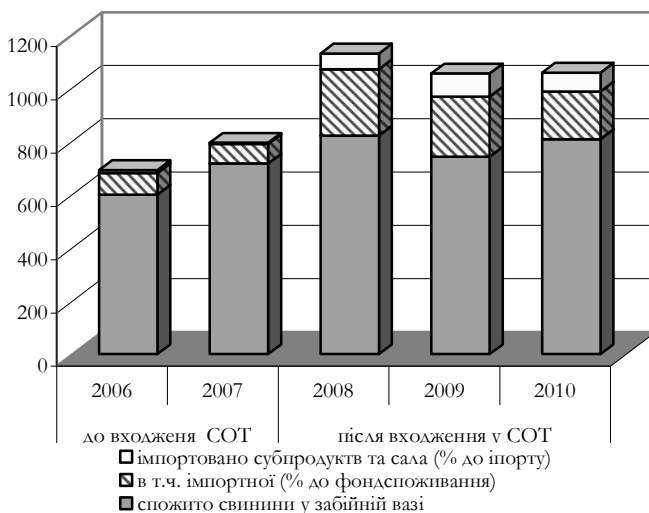

Рис. 1. Підсумки роботи корпорації «Тваринпром» за 2010 рік

Тваринники, об'єднані в корпорацію, котра виробляє третину свинини в Україні, де в 2010 р. відмінили фінансову підтримку за реалізованих кондиційних свиней, і водночас зросли ціни на фуражне зерно. Відміна державної підтримки виробникам свинини похитнула економіку галузі, сповільнила темпи розвитку.

Відміна державної фінансової підтримки галузі тваринництва призвела до збільшення імпорту м'яса. В Україну на лютий 2010/2011 маркетинговий рік всі магазини і ринки завалені м'ясними виробами, а по імпорту продовжують надходити низькі сорти сировини, і роблять експансію українського ринку. В Україні проходить нестабільність цін на живих свиней. Вони формуються в умовах надмірного імпорту свинини за демпінговими цінами та контрабандного ввезення м'ясних продуктів. За даними інституту НААН України, після входження в СОТ офіційний імпорт свинини не виправдано збільшився, (рис.2) особливо низьких сортів. Проблематикою є те що Українська м'ясна промисловість переробляє відходи м'ясо переробних підприємств інших країн, а вітчизняна якісна сировина не має збуту.[4]

**Рис. 2. Питома вага імпорту у фонді
споживання свинини в Україні (тис. т.) [4]**

Українські виробники, отримають режим найбільшого сприяння в торгівлі з країнами СОТ, можливість використання цивілізованого механізму розв'язання спорів в антидемпінгових розслідуваннях, поліпшення інвестиційного середовища, спрощення процедурних проходження товару. Зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами із 187 країнами світу. Обсяги експортних поставок в 2007 р. до країн СНД становили 35,8% від загального обсягу експорту, країн ЄС - 30,3%, Азії - 20,4, Африки - 6,0, Америки - 5,5 %.

Станом на 21 серпня 2007 р. в Україні намолочено близько 22 млн. 847 тис. тон. зернових і зернобобових. Із них пшениці зібрано 14 млн.638 тис. тонн цих обсягів буде достатньо для забезпечення потреби країни в продовольчому, фуражному і насінневому зерні. У вересні 2009р. намолочено 38,29 млн. тонн зерна, із них було експортовано 1,75 млн. тон., при цьому уже у серпні експорт становив 2,15 млн. тонн.

Весь спектр експортної продукції по Україні різноманітний при цьому кожен регіон країни проводить самостійно зовнішньоторгові операції, котрі після вступу в СОТ вимагають дотримання певних обов'язків підписаної угоди. Не стала винятком і Полтавська область. Так за 2005рр. – 2008рр.зовнішня торгівля товарами в Полтавському регіоні була наступною (табл. 1).

Таблиця 1

**Зовнішня торгівля сільськогосподарською та харчовою
продукцією в Полтавському регіоні в середньому за 2005р.-
2008р.,(тис. дол. США) [1]**

Вид продукції	Експорт		Імпорт	
	усього	частка загальному обсязі, %	усього	частка у загальному обсязі, відсотків
живі тварини, продукти тваринного походження	5041,5	2,0	21860,1	17,5
продукти рослинного походження	79117,2	31,1	5490,7	4,4

жири та олії тваринного або рослинного походження	9058,7	3,6	-2	-2
готові харчові продукти	160787,3	63,3	97527,7	78,1
разом	254004,7	100,0	124878,5	100,0

Тож усіма категоріями господарств області у 2007р. (дані попередні) вироблено 2866,1 тис. т зернових та зернобобових культур, включаючи кукурудзу на зерно (у вазі після доробки), що на 419,2 тис. т (на 17,1%) більше, ніж у 2006р. В середньому з одного гектара одержано зернових по 29,1 ц (у 2006р. – по 27,3 ц), у тому числі пшениці озимої та ярої – по 28,1 ц (по 26,4 ц), ячменю озимого та ярого – по 18,4 ц (по 22,7 ц), проса – по 13,0 ц (по 12,4 ц), гречки – по 7,2 ц (по 7,4 ц).

У господарствах усіх категорій в полтавській області за 2007р. реалізовано на забій 78,1 тис. т худоби та птиці (у живій вазі), що на 9,1% більше порівняно з 2006р., вироблено 681,1 тис. т молока (на 14,9% менше) та 556,9 млн. шт. яєць від птиці всіх видів (на 2,9% менше). В аграрних підприємствах області зросло виробництво м'яса по реалізації худоби та птиці на забій у живій вазі (на 10,8%), скоротилося виробництво молока (на 1,4%) та яєць від птиці всіх видів (на 10,2%). У господарствах населення виробництво м'яса зросло на 7,6%, яєць від птиці всіх видів – на 16,1%, а виробництво молока скоротилося на 20,8%. Частка виробленої продукції господарствами населення у загальному виробництві цих продуктів тваринництва у 2007р. становила відповідно 52,9%, 33,1% та 64,5%. [1]

Таблиця 2

**Географічна структура експортно-імпортної операцій
Полтавської області, (тис. дол. США)**

	Експорт			Імпорт		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Усього	1874711,5	2143134,1	2574550,4	2849177,9	3104467,4	1388108,6
Країни						
СНД	687002,8	1014790,1	1339539,0	2517798,6	2659908,4	757568,3
Інші країни світу	1187708,7	1128344,0	1235011,4	331379,3	444559,0	630540,3
Європа	940421,1	892821,0	872116,8	251203,3	280620,4	334367,4
Азія	218528,5	188514,6	254719,1	38962,2	103736,3	199557,1
Африка	... ²	13556,2	... ²	3551,6	... ²	4812,6

	Експорт			Імпорт		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Америка	19373,8	33452,2	92721,3	37465,5	56991,1	91684,5
Австралія і Океанія	... ¹	–	... ¹	196,7	... ¹	118,7

В усіх категоріях господарств зросло поголів'я свиней на 4,2 тис. голів (на 1,1%), овець та кіз – на 22,0 тис. гол. (на 48,8%), птиці на 103,2 тис. гол. (на 2 %), збільшилися обсяги виробництва м'яса на 9,1%.

Поголів'я ВРХ збільшилося в сільгоспідприємствах Семенівського (на 8%), Лубенського (на 7,2%) та Хорольського (на 0,2%); свиней – Глобинського (на 222,2%), Чутівського (на 25,9%), Диканського (на 24,8%), Пириятинського (на 19,1%); птиці – Пириятинського (в 2,8 р. б.), Машівського (у 1,8 р. б.), Решетилівського (на 42%), Полтавського (на 28%) районів. [1] Даний показник говорить за те що дані аграрні товаровиробники Полтавської області мають всі шанси повного забезпечення тваринницькою продукцією як внутрішній так і знайти своє місце на зовнішньому ринку, за умови виконання всіх вимог підписаної угоди з СОТ

Висновки. Тож, практичний досвід багатьох країн світу, які нині є членами СОТ, особливо країн, що розвиваються, вказує на те, що більшість потенційно можливих позитивних наслідків для країни, її виробників реалізується не автоматично, а є результатом розумної політики, яка створює потенціал для використання таких можливостей. Саме тому сьогодні в рамках СОТ одним з найуживаніших термінів став „capacity building”, тобто створення потенціалу використання можливостей.

Література.

1. Статистичний щорічник Полтавської області за 2008 рік . Державний комітет статистики України головне управління статистики у Полтавській області - Полтава 2009. режим доступу: www.poltavastat.gov.ua

2. Кваша С.М .д.е.н., член-кореспондент УААН, академік-секретар відділення аграрної економіки та земельних відносин,

УААН [Електронний ресурс] Вступ до СОТ: перспективи для аграрного сектора економіки України/ С.М. Кваша // Облік і фінанси АПК : 1.03.2008 бухгалтерський портал @ 2011 – режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/788/>

3. Кобута І.В. Оцінка впливу вступу України до СОТ на окремі ринки сільськогосподарської продукції / І.В.Кобута, О.Л. Шевцов// Економіка АПК 2007. - №1. – с. 127-135.]

4. Микола Петрушенко. Виробникам підсовують дедалі більшу „свиню” Проблема. Як вписати національне тваринництво у глобальну економіку. - „Урядовий кур’єр ” № 11 від 22 лютого 2011р.

5. Наслідки вступу до СОТ для української економіки: оцінка цінової конкурентоспроможності: дослідження Аналітично-дорадчого Центру Блакитної стрічки Програми розвитку ОО в Україні / [А. Баяр, І. Кобута, Є. Шкарбан, О. Шевцов]